

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри теорії права та прав людини Чернівецького національного університету імені Юрія

Федьковича Максимюка Олександра Дмитровича

на дисертаційне дослідження Гермак Катерини Олегівни

«Дисциплінарна відповідальність суддів: національні та міжнародні стандарти»

Дисертаційне дослідження К.О. Гермак присвячене комплексному порівняльно-правовому аналізу інституту дисциплінарної відповідальності суддів – одному з найбільш актуальних і водночас проблемних питань сучасної судової реформи в Україні. Актуальність теми обумовлена необхідністю пошуку ефективного балансу між конституційним принципом незалежності суддів та механізмами їхньої підзвітності суспільству в умовах європейської інтеграції та підвищення довіри до правосуддя.

Робота виконана на основі значного обсягу нормативного, правозастосовного та доктринального матеріалів. Авторка проаналізувала практику Європейського суду з прав людини, Суду ЄС, рекомендації Консультативної ради європейських суддів (зокрема Висновок № 27 (2024)), висновки Венеціанської комісії, а також еволюцію українського законодавства та практику Вищої ради правосуддя за 2023-2025 роки. Структура дисертації логічна, мета і завдання чітко визначені та реалізовані.

Дисертаційне дослідження зосереджене на всебічному вивченні інституту дисциплінарної відповідальності суддів у контексті національного законодавства та міжнародних стандартів, які регулюють незалежність і підзвітність судової влади. Основний акцент зроблено на взаємодії між принципами незалежності суддів і механізмами їхньої дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарна відповідальність розглядається як один із ключових інструментів забезпечення підзвітності судової системи. Вона не має

виключно репресивного характеру, а слугує інструментом підтримання належної роботи судової влади.

Сучасні демократичні країни запровадили низку заходів, що одночасно гарантують незалежність судової системи та високий рівень професійності осіб, які реалізують правосуддя. Ці гарантії охоплюють як положення конституцій і судових процедур, так і відповідну правову та політичну культуру суспільства. У зв'язку з цим висновки Європейської Комісії «За демократію через право» та практика міжнародних судових інстанцій засвідчують поділ на два окремих видів стандартів — щодо призначення суддів і питань їхньої відповідальності.

У країнах Заходу, які активно підтримують принцип верховенства права, останніми роками спостерігається зростання популістських тенденцій. Водночас у державах, де відбувається послаблення демократичних принципів, таких як Польща та Угорщина, стандарти захисту незалежності судової системи часто легко обходяться або ігноруються. Особливе занепокоєння виникає через те, що в юрисдикціях без формалізованих гарантій можна легше допустити надмірну політизацію судової влади без необхідності прямого втручання у судові процеси. У цьому контексті роль формальних правових механізмів має критично важливе значення для збереження балансу між незалежністю та підзвітністю суддів.

Дисертація є одним із перших комплексних порівняльно-правових досліджень національних стандартів у сфері дисциплінарної відповідальності суддів. У ній вперше системно проаналізовано еволюцію українського законодавства щодо цього питання за певний період крізь призму сучасних європейських стандартів. Порівняльний аналіз охоплює підходи кількох європейських країн, зокрема членів Ради Європи та Європейського Союзу, які останнім часом запроваджували реформи в системах дисциплінарної відповідальності суддів.

У роботі обгрунтовано необхідність дотримання принципів пропорційності покарань та винятковості звільнення. Зокрема, зазначається, що санкції повинні відповідати тяжкості правопорушення, а звільнення з посади має

використовуватися лише як крайній захід у випадках серйозних, систематичних або умисних порушень, які суттєво підривають довіру до судової системи в цілому. Автоматичне чи надмірне застосування найсуворіших санкцій суперечить європейським стандартам.

Окремо наголошено на недопустимості автоматичної дисциплінарної відповідальності на підставі ухвалення рішення, яке було визнане таким, що порушує Європейську конвенцію з прав людини. У випадках дисциплінарних проваджень необхідним є доведення умислу або грубої недбалості з боку конкретного судді. Водночас скасування судового рішення саме по собі не може вважатися достатньою підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, за винятком ситуацій, коли йдеться про свідоме грубе порушення із суттєвими наслідками.

Рекомендується Україні врахувати досвід більшості держав-членів ЄС, які вже вдосконалили механізми дисциплінарної відповідальності суддів, зокрема приклад Німеччини. У цих країнах дисциплінарна відповідальність регулюється чіткими законодавчими нормами, діяльність дисциплінарних органів організована на основі принципу незалежності, а процедура розгляду справ відповідає статті 6 Європейської конвенції з прав людини.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відповідно до плану наукових досліджень кафедри відповідно до наукових тем кафедри «Процесуальне право: теоретико-правові засади, нормативно-правове забезпечення та перспективні напрямки розвитку» (державний реєстраційний номер 0120U103394), «Реформування процесуально-правових інститутів адвокатури, прокуратури та суду в умовах особливих правових режимів» (державний реєстраційний номер 0125U003449), НДР «Впровадження стандартів юстиції Європейського Союзу у перехідне правосуддя України та інтенсифікація їхньої продуктивності цифрових рішень» (4/46 державний реєстраційний номер: 0126U000627).

Тему дисертації затверджено рішенням Науково-технічної ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформованих у дисертації. Аналіз наукової діяльності, публікацій та матеріалів, представлених дисертанткою, дозволяє зробити висновок, що К.О. Гермак здійснила детальне вивчення законодавчої бази, судової практики, роботи органів, уповноважених на розгляд дисциплінарних скарг стосовно суддів, а також глибоко опрацювала доктринальні аспекти. Основні положення її дисертаційного дослідження, винесені на публічний захист, знайшли повне відображення в опублікованих працях.

Дисертація має класичну структуру і складається з теоретичного, національного та порівняльно-міжнародного блоків. Авторка активно посилається на практику Європейського суду з прав людини, Суду Європейського Союзу, рекомендації Консультативної ради європейських суддів і Венеціанської комісії. Крім того, у дослідженні ретельно аналізується дисциплінарна практика Вищої ради правосуддя за останні роки, що забезпечує надійну емпіричну основу для проведеного аналізу.

Водночас рецензована робота має низку зауважень:

1. Недостатнє висвітлення впливу воєнного стану на дисциплінарну відповідальність суддів. У дисертації майже не розглядається специфіка застосування дисциплінарних механізмів в умовах воєнного стану (2022-2026 рр.). Авторка не аналізує, чи вплинула воєнна ситуація на кількість скарг, строки розгляду справ, особливості доказування чи застосування санкцій. Це важливий аспект, який мав би бути відображений у роботі, враховуючи, що Україна перебуває в особливих правових умовах. Цікаво було б почути думку дисертантки стосовно цього питання.

2. Декларативність деяких практичних пропозицій. Багато рекомендацій щодо уточнення підстав дисциплінарної відповідальності та вдосконалення процедури викладені на рівні загальних принципів. Вони могли б бути більш

конкретними – наприклад, шляхом запропонування варіантів редакцій відповідних норм закону та механізмів їх реалізації.

3. Слабке розкриття цифровізації дисциплінарного провадження. У роботі майже не розглядаються питання впровадження сучасних цифрових інструментів (електронний документообіг, автоматизований первинний аналіз скарг тощо), хоча цифрова трансформація судової системи є одним із пріоритетних напрямів реформи.

Однак ці дискусійні положення не заперечують наукових досягнень дисертації Катерини Олегівни Гермак та не впливають на висновок про належний рівень рецензованого дослідження, його загальну позитивну оцінку.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Кваліфікаційна робота Катерини Олегівни Гермак безсумнівно актуальна. Основні положення та висновки дисертації вирізняються науковою новизною, а також мають значну теоретичну і практичну цінність. У процесі аналізу тексту дисертації не було виявлено жодних порушень академічної доброчесності.

Дисертаційне дослідження та публікації авторки виконані на високому науковому рівні. Новизна, обґрунтованість висновків, виконання поставлених наукових завдань, а також володіння методологією наукової діяльності повністю відповідають вимогам, які пред'являються до такого виду робіт.

Загальний висновок.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація Катерини Олегівни Гермак «Дисциплінарна відповідальність суддів: національні та міжнародні стандарти» є кваліфікаційною науковою працею, яка виконана особисто здобувачем, розв'язує конкретне наукове завдання, є актуальною і завершеною. Отже, дисертаційне дослідження відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від

19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а її авторка Катерина Олегівна Гермак заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри теорії права

та прав людини

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

Олександр МАКСИМЮК

